

magukban foglaló gyűjtemények időrendjét vették alapul s ezen belül megtartották Bessenyei elrendezését, a szöveget pedig egészen a költő helyesírásával adták, úgyhogy az még nyelvészeti célokra is alkalmas, teljesen pótolja az eredeti szöveget. Az érdem ezért az ifjak vezetőjét, Belohorszky Ferenc tanárt illeti: ő szabta meg a kiadás alapelveit, ő irányította és ellenőrizte az ifjúság munkáját — nyilván az ő lelkében született meg a szép gondolat is. De jó munkát is végzett, hála rá kötelezte tudományunkat.

KERÉKES EMIL.

Vitéz Veszprémy Dezső: Tali és széchi-szigeti dr. Thaly Kálmán életrajza. II. kötet. A Vutkovich-díjjal jutalmazott pályamű. Budapest, szerző kiadása, 1931. N. 8-r. 175 l.

E nagyméretű Thaly-életrajz első kötetének hibáira már Kéky Lajos komoly bírálata¹ felhívta a figyelmet, jóakarató megjegyzéseiből azonban a szerző jóformán semmit sem értékesített e második kötetben. Talán nem akarta műve «egységét» átdolgozással megbontani. Munkája ezúttal is alig más, mint adattömeg, még írójának tárgyszeretete, lelkesedése ellenére is. A szerzőnek ez a lelkesedése fontos és nem fontos, sőt fölösleges dolgoknak egész áradatát hömpölygeti az olvasó felé. Négy hatalmas fejezetben [1. Thaly Kálmán a honvédelmi minisztériumban. 2. Thaly «pihen». 3. Thaly, mint országgyűlési képviselő Budapesten. 4. Thaly Debrecen képviselője. (A dicsőség útja.)] tárgyalja anyagát — az időrend fonalát azonban néhol annyira megduzzasztja kitéréseivel, hogy útjelzés nélkül való csomók keletkeznek rajta — kivált a Thaly-idézeteknek nála ellenőrizhetetlen anyagából.² És mire jó a Rákóczi-tár egyes kötetei tartalmának fejezetenként való elmondása? Az őserdő áttekinthetetlen sűrűsége ez a könyv, ahol a nemes fák elvesznek a tetejükig kúszó liánok tömkelegében.

De nemcsak a szerkezete elhibázott az életrajznak, vannak tárgyi tévedései is, s ezek azt mutatják, hogy a szerzőnek nincs ereje a tudomány mai színvonalára emelkedni, nem tudja kézben tartani az anyagot. Kár volt irodalomtörténeti kérdésekbe, értékelésekbe bonyolódnia — itt követi el a legnagyobb hibákat. Amit pl. a kuruc költészetről mond (14—15. l.), az mind üres szólam, gyakran zavaros is. Az ilyen megállapítások: «Valami patinás sajátossága van a magyar géniusznak»... «A kuruc a magyarság... tudományra törekvésének is... kifejezése»... «Nem voltak tehát olyan vadak és bárdolatlanok azok a 'haragos' kurucok»... stb., nem mondanak semmit.

Komoly történeti tárgyalás helyett lírikus hevületet kapunk a könyvben, anachronisztikus érzelmi kitéréseket, a jelenre vagy a közelmúlta vonatkozó utalásokat, frázisokat és túlzásokat, s mégis — vagy éppen azért — csak messziről látni a «vezér», Thaly, glóriásnak rajzolt alakját. Közélebb nem tudja hozni Veszprémy hozzánk, sőt a sok fény határozottan ártalmára van a világosságnak.

¹ IK. 1929: 126—127. l.

² Utal ugyan Thaly munkáira, de nem mondja meg, honnan valók az idézett részek.

Mindez nemcsak kritikálanságra, hanem tudományos módszer hiányára is vall. A baj a szerző alapfelfogásában, készségében van; Thaly munkáságában épen azt becsüli sokra, amit neki is hibájával róhatunk föl: a kiteréket, a «gyönyörű epizódok»-at, képeket (115. l.).

A szorgalom és nemes ambíció elismerésén kívül bizony kevés jót mondhatunk Veszprémy munkájáról, szinte csak ismételhetnők azokat a sorokat, amelyeket Gyulai írt Thaly Kálmán *Bottyán János*áról.¹ A könyv anyagának majd hasznát veszik Thalynak későbbi életrajzírói vagy munkáságának méltatói, ez érdeme lesz Veszprémynek is, aki nagy munkát végzett, de kevés sikerrel.

SZABÓ DÁVID.

Barta János: Az ismeretlen Madách. Bpest, szerző kiadása, 1931. 8-r. 83 l.

A címbeli tanulmány a lélektani vizsgálatoknak ahhoz a fajához tartozik, mely újabban karakterologia néven, életadatok, egykorúak nyilatkozatai, naplók, levelek s a művek részletes elemzése alapján egy-egy típus, vagy kiváló egyén, különösen íróknak személyiségét építi föl; a temperamentum hippokratesi statikus képe, a karakter mellé és helyébe, a dinamikus formát állítja.² Az ilyesfajta fejtegetések voltaképen lélekelemzések, melyek kissé a klinika kórtani képeire emlékeztetnek s némi Lombroso-i emléksökevényekkel a Freud-féle psychoanalýsissal határosak, minthogy kiváltképen «nem egészen egészséges» természeteket vesznek bonckésük alá. Jó értelemben ide tartozik Dóczy Jenő *Arany Jánosa* (1929), különösen *A körösi tanár* és *A. J. neuraszténiája* c. fejezete; Boda István *A. J. különös természete* (EPhK. 1927—29 és kny.), mely a balladák megrendült lelkű hőseinek lélektani csírait magának a költőnek lelki alkatából származtatja. Nem az irodalmi alkotás magyarázata tehát a cél, hanem belőle és általa az alkotó «személyisége». Ezekkel rokon Barta János tanulmánya is, mely a karakterologia módszerével Madách személyiségének tudományos megszerkesztését tűzte ki céljául. A köztudatban élő Madách-képet az «ismeretlen», az igazi Madách'-csal akarja helyettesíteni.

Mindenekelőtt az eddigi Madách-kép két fő alkotóelemét: a gondolkodót s a költőt teszi vizsgálata tárgyává. Mindkettőről megállapítja, hogy egyik sem alapeleme és magyarázója a költő személyiségének, csupán egyik oldala: hiányzik belőle a sajátos formai elv... az igazi költőiség magaslátára egész életében csak egyszer jutott el, a *Tragédiában*... ez sem táplálkozik közvetlen élményből (14. l.)... nem született gondolkodó és egyetlen emelkedést kivéve, nem is költő, de azért szüntelenül gondolkodni, költeni akar... gondolkodása és költészete elsősorban nem formai, hanem életjelenség; bennük nem a műösztn, hanem az életösztn, a vitalitás nyilat-

¹ Bp. Szle, 8. kötet. 1867. 369—377. l.; újra: *Bírálatok*. 1912. 59—72. l.

² Josef Utitz: *Charakterologie*. 1925. Jahrb. für Ch.